

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXII/3

**БЕОГРАД
1976.**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXII (нова серија)

Св. 3

САДРЖАЈ

Речник и језичка култура (Поводом изласка из штампе последње књиге Рјечника ЈАЗУ) (ЖИВОЈИН СТАНОЈЧИЋ)	95—97
О босанско-херцеговачкој деklinацији <i>Sálko, Sálkē</i> (неколико речи) (РАДОСАВ БОШКОВИЋ)	98—100
Предлог код с генитивом неправих (конкретизованих) глаголских именица (МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ)	101—115
Поводом неких предлога за допуну правила о знацима интерпункције (МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ)	116—122
Још о промени именица типа <i>Раде</i> (МИЛИЈА СТАНИЋ)	123—125

Транскрипција јапанских и кинеских имена

(1) Начелна и конкретна питања транскрипције имена из далекоисточних језика (МИТАР ПЕШИКАН)	126—137
(2) Кинеска географска имена у нашој картографији (РАДМИЛА КОВАЧЕВИЋ)	137—143
(3) Особености кинеских властитих имена (LI JU-GIU)	143—146
(4) Правила и примери транскрипције јапанских географских имена (НИКОЛА РОДИЋ)	146—149

Текућа питања језичке културе

Глаголи <i>уснути</i> и <i>уснути</i> (МИЛИЦА ВУЈАНИЋ)	150—152
Потреба сарадње ономастичара и географа (ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ)	153—155
О српскохрватским и албанским именицама на <i>-ар</i> (Поводом облика <i>Косовар</i>) (ДРАГУТИН МИЋОВИЋ)	155—157

Хроника

VI међународни научни састанак слависта у Вукове дане (ЉИЉАНА ЈУХАС)	158—160
О једном корисном термилошком приручнику (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	160—161
Уз Речник жаргона (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	161—162

ЈОШ О ПРОМЕНИ ИМЕНИЦА ТИПА РАДЕ

1. — Пре свега да кажемо нешто што је у науци о нашем језику већ казано: да су властите именице типа *Раде* (*Миле, Цане, Шиане, Сишале, Рале, Маије* итд.): 1. хипокористици и 2. властита, лична имена (тј. многи од тих и сличних хипокористика прерасли су у властита имена: *Раде, Миле, Перо* и сл. су истовремено и хипокористици и властита имена): Раде је отишао у Колашин (име) и: Немој тако, мој Раде (хип., рецимо, од Радомир).

Ову напомену дајем због тога што се властите именице ове врсте и као име (*Раде* и *Раде*) и као хипокористик (*Раде* и *Раде*) мењају у једним нашим крајевима потпуно истоветно, а у другима са извесним разликама.

2. — О промени именица овог типа (*Раде*) доста је у нас писано — и у школским језичким уџбеницима, и у научним граматицама, и у појединим чланцима и студијама. Међутим, чини ми се да није сасвим исцрпена обрада ове материје.

3. — Колико ми је познато, постоје четири (не три) врсте промене именица овог типа (*Раде*):

- а. Раде — Рада — Раду — Рада — Раде — Радом (Радем) — Раду;
- б. Раде — Радѐ — Ради — Раду — Радо — Радом — Ради;
- в. Раде — Радета — Радету — Радета — Раде — Радетом — Радету;
- г. Раде — Рада — Раду — Рада — Раде — Радом — Раду.

4. — Први тип (Раде — Рада) живи и данас по нашим југозападним крајевима, све овамо до Златибора и Ужица. Вук га је забележио и, вероватно и због тога, готово нико од наших језичких научника није до данас ни покушао да му оспори књижевну вредност. Придев је *Радов* (књижевно) или *Радев* (некњижевно). Презиме је, отуда, *Радовић* или *Радевић*. Инструментал једн. је *Радом* (књижевно) и *Радем* (у неким народним говорима).

5. — Други тип (Раде — Радѐ) такође је врло развијен; сусреће се по западној Босни и западној Херцеговини и по Хрватској. Као што се види, он, сем ном. и вок. једн., ни по чему, у

деклинацији, не личи на именице м. р., већ се поклапа са променом именица ж. р. *a*-основе: *Råde* (мушкарац) — *Ráda* (женска особа), *Rádě* (мушко) — *Rádě* (женско) итд.

6. — Трећи тип је врло распрострањен у источним крајевима наше земље. Оштро се одваја и својом променом. То је деклинација која се у суштини поклапа са деклинацијом именица типа *деише*: *Råde* — *déiše*, *Rádeiša* — *děišeša*, *Rádeišu* — *děišešu* итд. Акцентска диференција је очигледна. Као што се види, све су ово двосложне именице, и у овом типу имају, место класичног, вуковског дугоузлазног, редовно дугосилазни акценат, на првом слогу, разуме се.

Што се тиче књижевне вредности овог типа, у нашој језичкој науци не постоји сагласност. Једни мисле — и поред тога што му признају динамичност и распрострањеност — да он још није такав да би му се могла признати књижевна вредност. „И они се [облици ове промене — М. Ст.], и поред све ширине њихове употребе, не могу сматрати облицима књижевног језика. Или бар досад то нису постали“ (М. Стевановић: „Савремени српскохрватски језик“, I, Београд, 1964, стр. 196). Други опет, мисле да би било неприродно не признати књижевну вредност овој врсти облика. Што се мене лично тиче, сматрам да ове облике треба огласити књижевнима. Разлози:

а. Онде где се говори *Rádeiša* — у језичком осећању и свести људи постоји само *Rádeiša* као послужни, употребни облик, а за облик *Ráda* се и не зна или је, у најмању руку, овај облик ишчезао из тог осећања и из те свести.

б. Овај се тип невероватно брзо раширио по Војводини и Србији и дан-данас је врло импулзиван.

в. Ако се једна језичка јединица довољно рашири, ако она захвати велики број говорних представника и постане искључиво говорно употребно средство, а такви су облици *Rádeiša* и сл., онда та језичка јединица — без обзира на то је ли „правилно“ или „неправилно“ настала — прелази из сфере квантитативности, неправилности, „некњижевности“ и сл. у сферу квалитативности, тј. у сферу правилности, у сферу књижевног језика. То је дијалектика свега, па и језика.

7. — Четврти тип (*Råde* — *Ráda*) сусреће се у западној Србији, у Бајиној Башти, Горњој Поцерини, средњем Подрињу, па у Сребрници и овамо до Љига и Боговађе, чак и до Космаја итд. Овај тип не налазимо у нашој граматичкој литератури, управо — у њој није говорено о његовој књижевној односно некњижевној вредности. Као што се види из онога што је горе наведено, његова се промена подударна облички са променом типа

Ráde — *Ráda*, а разликује се само акценатски: *Ráde* — *Ráde*, *Ráda* — *Ráda*, *Rádu* — *Rádu* итд. И овде имамо дугосилазни акценат (*Ráde*) место дугоузлазног (*Ráde*).

Овде је придев *Ráđov*, а презиме *Ráđовић*. Ми данас заиста имамо у књижевном језику акценатско двојство ове врсте презимена: *Ráđовић* и *Ráđовић*, *Цѐровић* и *Цѐровић*, *Пѐровић* и *Пѐровић*, *Туџовић* и *Туџовић*, *Јѓовић* и *Јѓовић* (в., између осталог, и „Речник српскохрватског књижевног и народног језика“ Српске академије наука и уметности, т. 1—8).

Ако се ствар тако гледа, онда се мора рећи да је и овај тип (*Ráde* — *Ráda*) књижеван.

8. — Као што се види, у области ових имена, надимака и хипокористика реализовано је, у нашем језику, много облика и нагласака.

9. — Поставља се питање — може ли се све то свести на једну форму и тако међусобно општење наших људи учинити ефикаснијим?

Мислим да нам стање у нашим демократским самоуправним односима, као и стање у нашим међуљудским и међунационалним односима, још не допушта да позитивно одговоримо на то питање.

10. — Напред наведене ствари, саме по себи сложене и заплетене, јер међу оним деклинационим типовима има сваки час разноврсних мешања, преплитања и преливања, још више се компликују чињеницом што ном. именица типа *Раде* (*Ráde* и *Ráde*) може гласити и *Ráda* (мушкарац) и *Мајшо*. Додуше, ова два типа (*Ráda* и *Мајшо*) уклапају се у већ наведене деклинационе типове властитих имена типа *Раде*. Тип *Рада*, који се среће првенствено на истоку (исп. *Пѐра*, *Ђѓка*, *Лаза*, *Воја*, *Ђѓра* итд.), поклапа се, као што је познато, у промени са типом *Ráde*, односно *Пѐро*, не југозападне, већ западне варијанте: *Ráde*, *Пѐро* — *Ráda*; *Ráde*, *Пѐрѐ* — *Ráde*; *Rádu*, *Пѐри* — *Rádu* итд. Тип *Мајшо* уклапа се или у југозападни тип (*Ráde* — *Мајшо*, *Пѐро*; *Ráda* — *Мајша*, *Пѐра*; *Rádu* — *Мајшу*, *Пѐру* итд.) или у западни тип (*Ráde* — *Мајшо*, *Пѐро*; *Ráde* — *Мајшѐ*, *Пѐрѐ*; *Rádu* — *Мајши*, *Пѐри* итд.).

Најзад, ваља рећи да су и ови типови (*Ráda*, *Мајшо*), у свим својим варијантама (источној, западној и југозападној), потпуно књижевни.

М. Сѓианић